

Ольга Збожна

«МІЙ КРАЙ СВЯТИЙ, МІЙ НАРОД ДОРОГИЙ, Я ЛЮБЛЮ ЙОГО ЯК ТАТА, ЯК МАМУ, ЯК МОЇ ДІТИ»

(До 165-ї річниці від дня народження о. Данила Тянячкевича)

Тернопільський національний економічний університет

Мовиться про Данила Тянячкевича – вихованця Львівської духовної семінарії, організатора таємних товариств учнівської та студентської української молоді, що називалися «Громадами» і стали школою виховання української національної еліти, священика греко-католицької церкви, публіциста, співредактора часописів «Вечорниці», «Мета», «Нива», «Правда», одного із галицьких економістів, організатора кредитних спілок, посла до австро-угорського парламенту, автора брошур на актуальні суспільні теми, члена «Просвіти», Наукового товариства ім. Шевченка, «Народної Ради», «Народної торгівлі» тощо.

6 листопада 2007 р. минуло 165 років від дня народження Славетного сина українського народу, народолюбця-народовця, – за теперішнім тлумаченням цих слів-термінів – українського націоналіста, – отця Данила Тянячкевича.

Данило Тянячкевич належав до покоління синів членів «Руської Трійці», які перебрали запалену лампаду, що символізувала освіту і просвіту, від батьків і, піднявши високо, понесли її серед українського люду Галичини. Сини, як і батьки, стали до праці «для добра свого народу». І результати не забарилися. Їхні надбання передавалися від покоління до покоління. Кількість працівників на ниві української ідеї невпинно зростала. Свідомість люду пробуджувалася. Пригадаймо ХХ сторіччя: Січові Стрільці, Члени ОУН, Воїни УПА, Шістдесятники і наша відважна Студентська Молодь, що з вимогою Незалежності України лягла на холодний осінній граніт, оголосивши голодування з 1-го по 10 жовтня 1990 р. То ж не дивно, що 1 грудня 1991 р. понад 90 відсотків українського народу сказало своє «ТАК! Бути Україні Незалежною Самостійною Державою», таке вимріяне не одним поколінням українців. До наближення цього короткого ТАК! доклав немало зусиль Данило Тянячкевич – вихованець Львівської духовної семінарії, організатор таємних товариств учнівської та студентської української молоді, що називалися «Громадами» і стали школою виховання української національної еліти, священик греко-

католицької церкви с. Закомар'я (тепер Буського району Львівської області), публіцист, співредактор часописів «Вечорниці», «Мета», «Нива», «Правда», один із галицьких економістів, організатор кредитних спілок, посол до австро-угорського парламенту, автор брошур на актуальні суспільні теми (церковні, економічні, виховні), член «Просвіти», Наукового товариства ім. Шевченка, «Народної Ради», «Народної торгівлі». Це далеко неповний перелік того ким був і що робив протягом свого відданого народові життя Данило Тянячкевич. А ще він – великий людинолюб і до самої смерті невтомний працівник для добра українського народу.

Відколи я дізналася про Данила Тянячкевича, відтоді мрія побувати в селі Закомар'я на його могилі не покидала мене. А дізналася про нього з листа Івана Пулюя від 21 січня 1864 р., у якому прочитала: *«Проси пана Тянячкевича [...] щоби були так добрі та не дали так довго чекати на свої слова [...] – най будуть ласкаві написати до нас братнє слово [...]»* («Іван Пулюй. Листи». 24 с.).

Закомар'я – маленьке галицьке село, що за часів Данила Тянячкевича було далеко від битого шляху, оточене болотами. У такі села, на догоду полякам, що представляли австро-угорську владу в Українській Галичині, тодішні керівники духовенства посиляли на працю своїх випускників-народовців.

Маленький бідний приход серед боліт; нужденне життя люду, а відповідно і його духовного пастиря. Михайло Павлик, відвідавши о. Данила Тянячкевича в Закомар'ї, писав, що у його хаті з кожного кутка виглядають злидні. Матеріальні – так. Та він цим не переймався. Скрізь: на столі, на лавках і на долівці його оселі – було розкладено газети, часописи, книжки, під час праці над якими і при написанні листів до своїх адресатів, дописів і брошур він так захоплювався, що рідко коли чув як хтось переступав поріг його оселі.

Тут, у Закомар'ї, з листопада 1868 р. і до самої смерті 21 квітня 1906 р. отець Данило Тянячкевич служив Богові та українському людові не лише цього маленького села, а й усїєї Галичини та Великої України. Адже вихованці «Громад» не мислили себе без єдиної України. У листах, написаних членами галицьких учнівських «Громад», читаємо: *«...у нас єсть: братня любов, єдність, одна мисль, одна гадка, всі з Вкраїною тримаємось.»* Мрія мати єдину незалежну вільну Україну від Сяну до Дону проходить червоною ниткою через

усі листи галицьких «громадян» — членів товариства «Громада», з якими листувався їх засновник Данило Танячкевич.

До Закомар'я вибралась я на самого Спаса, тобто 19 серпня 2004 р. Тепер зв'язок із Закомар'ям дуже добрий: є залізниця, є й бита дорога. Я їхала залізницею. Ще не встигла на милуватися природою за вікнами, як оголосили: «Станція Закомар'я». На зупинці разом зі мною вийшла, як з'ясувалося згодом, уродженка села, що приїхала відвідати батьківську хату. Слово за словом і я довідалася про тогочасні новини села. Закомар'янка розповідала про деякі з них із сумом і навіть, як видалося мені, з соромом за своїх односельців. Були ці новини невеселими і для мене, адже я їхала на могилу о. Данила Танячкевича, який усе своє життя працював «для добра свого народу» і єднав його, ділився з ним останнім куском хліба. І тепер у цьому маленькому селі, де живуть внуки, правнуки і праправнуки тих кого хрестив, вінчав і хоронив о. Данило, не має злагоди. У цьому маленькому селі на час мого приїзду перебудовували парафіяльний будинок у православний храм. Прикро, що немає єдності у Закомар'ї. Невже прапрадіди, прадіди, діди і батьки не передали своїм нащадкам неписаної історії свого роду і свого села? Невже не передали їм любові один до одного, віри в доброту і єдність, яку в них виховував о. Данило, діяльність якого була знана не лише в Галичині за Австро-Угорських часів, а й на Великій Україні?

Приємною новиною для мене було те, що вчителька місцевої школи має на продаж примірники книжки «Історія села Закомар'я», яку написав львів'янин Василь Лаба.

Попрощалась я із закомар'янкою і пішла шукати хату вчительки. Купила книжку, нбшвидко її переглянула і направила на цвинтар. По дорозі зайшла до церкви, у якій довгі роки трудився о. Данило. На цей час церква була у рихтованні.

На цвинтарі могилу о. Данила Танячкевича видно здалека: пам'ятник зроблено з червоного каменя у вигляді хреста з написом:

«Незабутньому і многозаслуженому о. Данилови Танячкевичу.

† 21/4. 1906. Кондеканальний клир і народ на вічну пам'ять!».

Помолилася за упокій душі о. Данила; подякувала Богові, що послав українцям такого мудрого невтомного трудівника; зробила фотографію на згадку і пішла на станцію. Два українські храми, що стоять поруч в маленькому селі, не сходили, з думки.

І став у мене перед очима Данило Танячкевич, молодий, дужий, енергійний, який своїми запальними промовама надихав своїх

сучасників на працю «для добра свого народу». Фотографії молодого Тянячкевича я ніколи не бачила, хоч вони були у нього. Адже у 80-х роках ХІХ ст. посилав свою фотографію Володимирі Александрові до далекого Харкова. Володимир Александров у молоді роки також навчався у духовній семінарії, був членом харківської «Громади», потім закінчив медичний факультет університету і став лікарем. Крім того, був він і письменником, і перекладачем окремих частин Святого Письма. Нам він знаний, як автор слів чудового українського романсу: «Я бачив, як вітер берізку зломив». Володимир Александров був товаришем Івана Пулюя. Іван Пулюй приїздив з далекого Відня до Харкова у гості до Володимира Александрова. Чи збереглася фотографія Данила Тянячкевича у Харкові – невідомо. Не одна ж бо війна та революція прокотилася українськими землями. У книжці Василя Лаби поміщено фотографію, на якій о. Данило сидить серед гурту людей. Зроблена фотографія 19 серпня 1905 р., за 8 місяців до його смерті. Інша фотографія (у молодшому віці), зберігається у Львові в Науковій бібліотеці ім. В. Стефаника. За допомогу у пошуку її сердечно дякую п. Марії Вальо.

Походив Данило Тянячкевич зі славного українського роду, який з незапам'ятних часів перебрався з Великої України у Галичину. Його батько, 1817 р. н., також на ім'я Данило, був священником. Мати походила зі села Довжнів, що після Другої світової війни відійшло до Польщі. Була вона дочкою священника Матвія Ковшевича.

Батько Данила був сучасником Маркіяна Шашкевича. Навчався він у семінарії разом зі Степаном Качалою, що став згодом визначним громадсько-політичним діячем Галичини, послом до віденського парламенту і галицького сойму, засновником НТШ і «Просвіти», з Рудольфом Мохом, іншими визначними галичанами того часу.

Народився Данило (син) 6 листопада 1842 р. у с. Дідилів тодішнього Каменецького повіту, де парохом був його дід.

Вчився у народній школі у Виткові, в гімназії у Львові та у Львівській духовній семінарії. Роки навчання у семінарії випали на час, коли на усіх українських землях, що перебували чи то під Росією, чи під Австрією, почали зароджуватися таємні молодіжні товариства української молоді, яка навчалася у гімназіях, семінаріях та університетах. На долю семінариста Данила Тянячкевича випало організувати і очолити український учнівський та студентський молодіжний рух у південно-західній Україні. Він став засновником

«Громад». За словами засновника тернопільської «Громади» Івана Пулюя, метою товариства було:

- жити в чистоті моральній;
- тильно вчитися в школі;
- познакомитися з історією свого народу і його літературою;
- ставати в обороні рідного слова проти ворожих заходів москвофілів і поляків;
- говорити всюди рідною мовою;
- спомагати бідних учеників;
- піддержувати «Мету», що тоді виходила під редакцією Ксенофонта Климковича у Львові до 1865-го року».

Вістку про молодіжні товариства української молоді в підросійській Україні до Львова привіз Пантелеймон Куліш. Він і прислав галицькій молоді книжки свої та тогочасних українських письменників.

Іван Франко у спогадах про Остапа Терлецького, що був членом станіславівської «Громади», писав: *«Ті громади, зав'язувані потаємно з метою самоосвіти та піддержування патріотичного духу, мали між собою тісні, дружні зв'язки ... Духовим осередком того громадського руху була львівська Громада, а головно Данило Тянячкевич, тоді ще слухач теології, натура наскрізь ентузіастична, здібна запалювати себе і запалювати інших. Він обсилав ученицькі громади листами або з'їзджав сам чи посилав кого іншого на інспекцію»*. Саме через Данила Тянячкевича Пантелеймон Куліш підтримував першу в Галичині народовецьку «Громаду», що виникла серед питомців Львівської духовної семінарії. Посилав їм твори українських письменників з підросійської України. Куліш переписувався з Данилом Тянячкевичем до 1869 р.

Молоді народовці – члени «Громад» у своїй праці на перше місце поставили освіту широких народних мас українською мовою. Появилися народовецькі часописи «Вечорниці», «Мета», «Нива», «Правда», до яких часто дописував і Данило Тянячкевич.

Олександр Барвінський у «Споминах з мого життя», що побачили світ 1912 р., написав: *«Душою львівської громади був палкий, здібний і рухливий, навіяний месіанізмом Данило Тянячкевич, питомець духовної семінарії, відомий зі своїх писань у «Вечорницях», а опісля і в «Меті» під прибраною назвою Грицько Будеволя. «Письмо до Громади» Гр. Будеволі, об'ємиста розвідка про сучасні наші задачі, поміщена у «Меті» і розширена окремою відбиткою між руською*

молодіжєю, зробила в наших кругах незвичайне вражінє і викликала велике одушевленє.» Вийшло «Письмо...» у світ в 1863 р. Читаю його уважно сторінка за сторінкою і на шостій бачу: «Замість єдности роздробилося наше товариство на части, на партії; замість добра народнього вийшло у нас особисті згляди та користи».

У 1865 р. Данило Тянячкєвич закінчив навчання у Львівській духовній семінарії. Його не висвятили. Два роки чекав на висвячення, яке відтягували, оскільки керівництво Львівської консисторії боялося його організаторського таланту, а найбільше – його українства. Оскільки висвячення відкладали, то, щоб даром не гаїти часу, пішов Данило «на науку» до адвоката Андрія Чайковського. Став «доктором права», як писав 30 січня 1865 р. Василь Білозерський, передаючи йому гроші, очевидно для потреб «Громад».

У той «безробітній час» Данило Тянячкєвич написав перший маніфєст народовецького руху «Письмо народоців руських до редактора політичної часописі «Русь», яко протєст и меморіял». Списав Федор Черногора» (Відень, 1867), у якому виступив на захист українського народу. У брошурі Данило Тянячкєвич писав: «І є він (український народ – О. З.) проти волі всіх гєгємонів і узурпаторів, що раді б його по своєму знівєлювати і згладити з картини світу – с самостійним народом». І закінчується брошура словами: «Ви, пане редакторє, або щєзайтє, або ведіть діло по-нашому». Після виходу у світ брошури Данила Тянячкєвича часопись «Русь» перестала виходити. Мав Данило на той час 25 років.

Висвятили Данила Тянячкєвича лише у 1867 р. Спочатку він став помічником пароха у с. Станіславчик (тепер Бродівського району), а з листопада 1868 р., адміністратором капелянії (завідувачем парафії) в с. Закомар'я. Майже 7 років Данило Тянячкєвич служив на цій посаді. І лише 28 вересня 1875 р. став парохом цього маленького убогого села.

Усе своє життя Данило Тянячкєвич ставав на захист українців. Так, коли у червні 1877 р. заарештували Івана Франка, Михайла Павлика та інших осіб у справі «соціалістів», а 18 семінаристів-народоців, під той шумок, виключили з духовної семінарії, хто на їхній захист став? Отець Данило Тянячкєвич – колишній вихованець семінарії і духовний провідник української молоді. У листі до Михайла Драгоманова (січень 1877 р.) він написав: «И хто-ж вступися за їх – нікому – звісно нікому! Списав я брошуру: Прояви соціалістичні між Українцями и їх значєння під псевдонімом

Будеволя». У цій брошурі Данило Тяпчакевич засудив поведінку керівництва семінарії, що не стало в обороні своїх вихованців. Адже не винні вони. Не соціялісти вони, а народовці. Уся ця справа про «соціялістів» була сфабрикована москвофілами, що тоді ще трималися у Галичині, щоб нищити українців-народовців.

Читаючи статті і брошури Данила Тяпчакевича, дивуєшся, звідки у нього бралися знання і сила. Він знав, що потрібно було тогочасному українцеві: чи то дитині, молодій людині, селянинові чи жінці-удовиці.

У 1878 р. Данило Тяпчакевич написав дві краєзнавчі брошури. Одна з них має назву *«Молоденький народний турист. Дещо для маленького народного труду вакаційного наших школярів»*. Ця брошура вийшла під псевдонімом «Дядько Данило». Друга брошура називається *«Старший народний турист. Просвітне жадання до старшої нашої молодіжи»*. На цей раз автором значиться «Будеволя». Коли читаємо ці брошури, то здається, що написані вони не 120 р. тому, а зовсім недавно. Така жива і гарна мова. Такі актуальні вони і для наших дітей і молоді сьогодні. У своїх брошурах Данило Тяпчакевич дає поради дітям і студентам, що вони повинні робити у вільний від навчання час, коли бувають у походах на свята, при зустрічах з людьми, як вивчати рідну мову при *«самому джерелі»*.

У 1897 р. вибрали земляки о. Данила послом до віденського парламенту. Був це нелегкий час. Це були криваві баденівські вибори. Народ любив свого духівника о. Данила, шанував його, вірив йому, тож не піддався ні на які підкупи. В парламенті Данило Тяпчакевич не був пасивним спостерігачем, а борцем за права українського люду. Вже у травні 1897 р. посол Тяпчакевич вніс проект закону про рівноправність народностей Австро-Угорської імперії. У березні 1898 р. виступив з проською надати державну допомогу селянам, описавши їх злиденне життя. А у жовтні 1899 р. запропонував австро-угорському урядові викупити усі селянські борги. Було це не до смаку урядовцям. То ж такого вірного слугу народу, яким був посол Данило Тяпчакевич, не допустили до наступних виборів.

У 1901 р. Данило Тяпчакевич писав: *«... натури слабосильного, малодушного недовірливого самому собі рутенця треба позбутися»*.

Усе життя убогий, битий лихом, о. Данило до самої смерті не переставав думати про добро свого народу. У кінці грудня 1905 р. приїхав на народне віче до Львова. Оскільки приїхав зранку, то довго стояв надворі, застудився, і не було для нього на той час ліку.

21 квітня 1906 р. перестало битися серце о. Данила Танячкевича. Його домовину виносили з церкви *«при голосному плачі народу»*, а спустили її в могилу *«серед роздираючого плачу та голосіння: «Татунцю наш, татунцю, чому ти нас покинув?!»*

Ким був о. Данило для закомар'ян? Про це сказав на його похороні парох села Цішки Тома Дуткевич, його давній товариш і сусід: *«Усім помагав, не тямив про себе. Прийшовши в перших літах в це маленьке сільце, яке ніяк не могло вистати на удержання його родини, не покинув його ціле життя... При своїх здібностях міг досягнути високих гідностей, на які йому вказували давно, але він не оглядався на нікого і на ніщо, та волів залишитись на скромному становищі й служити правді. Своєю працею підніс він цю громаду, давно темну й бідну, морально й матеріально: свідомий живе тут сьогодні народ, гарні видніються хати й господарства, красна худібка та здорові лиця людей, - а сам жив у старій, похиленій хатині, покритій солом'яною стріхою, якої ледве деінде побачити: не мав нічого і не раз спішив до інших сіл зі своєю допомогою. Щоб піднести економічне буття народу, він піддав гадку заснувати товариство «Сільський господар» і «Народний дім» в Олеську, й потрудився у цьому напрямі багато словом і письмом у цілому краю, а сам жив у найбільшому недостатку... Перевищуючи інших духом, був завжди смирний, але ніхто чужий не був би догадався, що у цій людині криється такий великий дух; приймав усе зі святим спокоєм, і певно нема нікого, який сказав би, що покійний був йому ворог. [...] Справді дивна й незвична була ця людина, що не шукала нічого для себе, а давала усю свою душу для добра загалу. Тим стояв він високо в очах духовенства й був нашим моральним провідником. Такого другого ми не маємо, і хто знає, чи будемо мати».*

Ким був Данило Танячкевич для галичан і всіх українців? Тим, хто змолоду єднав українців Заходу і Сходу. Прочитаймо листи членів «Громад», його дописи, брошури.

Остап Терлецький у своїх спогадах про Данила Танячкевича написав: *«Він був тим справжнім посередником між Україною і галицькою молоддю і він один, не вважаючи на розчарування і невдачі, які через недоспілість молоді спадати мусіли на народну партію, потратив у своїх руках так довго утримувати її, поки молодь не підросла і сама не взяла їх у свої руки. Він був найкращим організатором молоді партії, без якого «ледве чи ідеї демократичні могли б були так швидко огорнути молодь».*

Кирило Трильовський у своїх спогадах «Гей там на горі «Січ» іде» згадує о. Данила Тянячківця як своєрідного національного фанатика і називає його «білим круком» поміж священими, які не хотіли виконувати навіть такої легкої економічної роботи, яку їм запропонував Данило Тянячківець у формі «Пожичкових кас» ще у 70-х р. XIX ст.

Данило Тянячківець був великим патріотом. Пам'ятний Хрест на честь Маркіяна Шашківця, що на Білій Горі в Підлиссю, – то ідея о. Данила, яку він висказав на празнику в с. Ожидів на Чесного Хреста 1905 р. під час виголошення проповіді, вказавши хрестом на Білу Гору зі словами: *«На цій горі повинен стати Хрест, який показуватиме дорогу нашого національного відродження»*. Хрест збудували за проектом п. Лушпінського. Його видно звідусіль при наближенні до цих святих для кожного українця місць. Перенесення тлінних останків Маркіяна Шашківця з Новосілок до Львова в 1893 р. – також його ідея.

У 80-х р. XIX ст. у Галичині розгорнувся рух тверезості, який заклав основи для дальшого національного відродження народу. У 1905 р. о. Данило їздив на протиалкогольний конгрес до Пешту (частина Будапешту), про що опублікував повідомлення у «Ділі».

Таким він був... Такими виховав і своїх дітей. Було їх у Данила Тянячківця трое: дві доньки і син. Одна донька у тяжкі хвилини життя Івана Франка у квітні 1916 р., «бралася доглядати поета», згадують К. Гриневичівна і К. Бандрівський у «Спогадах про Івана Франка». Син Кость вивчав медицину у Відні. Він став доктором медицини. Загинув в часі визвольних змагань в Східній Україні, читаємо у спогадах о. Филимона Тарнавського.

В одній із своїх брошур о. Данило написав: *«Мій край святий, мій народ дорогий, я люблю його як тата, як маму, як мої діти»*.

Література

1. Іван Пулюй. Листи. – Тернопіль: Воля, 2007. – 543 с.
2. Львів. Наукова бібліотека ім. В. Стефаніка НАН України, відділ рукописів (Ф. НТШ-560).
3. Лаба В. Історія села Закомар'я. – Львів, 2003. – 136 с.
4. Нахлік Є. Пантелеймон Куліш і «Руська Трійця». – Львів: ТЗОВ «Львівські новини», 1994. – 30 с.
5. Львів. Центральний державний історичний архів України. – Ф. 309. – Оп. 1. – Спр. 2221.

6. Збожна О. Учнівські та студентські «Громади» – школа виховання української національної еліти. – Тернопіль: Горлиця, 2003. – 187 с.
7. Барвінський О. Спомини з мого житя. Ч. 1. – Львів, 1912.
8. Франко І. Зібрання творів. У 50 т. – К., 1982. – Т. 33. – С. 306.
9. Будеволя Грицько. Письмо до Громади. – Львів, 1863. – 32 с.
10. Листи Данила Тянячкевича до Михайла Драгоманова (1876-1877). – Львів, 1906. – 36 с.
11. Наші просвітні починки (Критичний очерк. Подав Д. Т.). – Львів, 1877. – 58 с.
12. Черногора Ф. Письмо народовців руських до редактора політичної часописі «Русь» яко протест и меморіал. – Відень, 1867. – 15 с.